

ἀντίφραση πού συχνά ἔπεφτε ὁ Χ. Παπαμάρκου τονίζοντας ἀπὸ τὴ μιά, πολὺ σωστά, πὼς σκοπὸς τοῦ σκολεῖου δὲν εἶναι νὰ μάθουμε γλώσσα, μὰ νὰ μεταχειριστοῦμε τὴ γλώσσα μὲς γιὰ ὄργανο τῆς ἀνάπτυξής μας, κι ἀπὸ τὴν ἄλλη προτρέποντας τοὺς δασκάλους νὰ ἐξαναγκάζουνε τοὺς μαθητὰδες τους νὰ μπαίνουνε ὅσο τὸ δυνατὸ πρὸς πολλὰς κάθε φορὰ καὶ κάθε μέρα ἀγνωστες λέξεις τῆς καθαρεύουσας καὶ νὰ...καθαρῖζουμε, ὅσο γίνεται, ἐλοένα τὴ γλώσσα τους. Ἡ πεῖρα, ἡ μελέτη κ' ἡ σιδερένια λογικὴ τῶν πραγμάτων ἀναγκάσανε τὸ Μ. Βρατσάνο καὶ χωρὶς νὰ θέλῃ ἴσως νὰ φανῆ πὼς γυρεύει τὴ βοήθεια τῆς δημοτικῆς στὴν ἐκπαιδευτικὴ γράφοντας πὼς ἔχει μονάχα ὁ τόνος στὴ διδασκαλία πρέπει νὰ εἶναι παιδικὸς μὰ καὶ «τὸ λεκτικὸν δημῶδες καὶ ἀπλοῦν». (Παιδ. Σχολ. φυλλ. η' 1887). Φοβερὸς καθαρευουσιάνος δημόσια, σ' ἐκπαιδευτικὸ συνέδριον, ὑποστήριξε πὼς «ἐν τῇ κατωτέρᾳ ἡμῶν παιδεύσει ἡ γλώσσα πρέπει νὰ εἶναι κατ' ἀρχὰς ἀπλουστάτη καὶ φυσικωτάτη, αὐτὴ αὐτὴ ἡ συνήθης δημοτικὴ» (Πρακτ. ἐκπαιδ. Συνέδρ. Φιλ. Συλλ. Κων/πόλεως 1907-8, σελ. 123). Μισὰ μέτρα καὶ σπαρμωδικὰ, μὰ ἐλπιδούρα, ἀφοῦ ἀρχίζει νὰ γίνεται φῶς. Κι ἄλλος καθαρευουσιάνος βρίσκει πολὺ σπουδαῖο πρόσκομμα στὴν τέλεια κι ἀποτελεσματικὴ διδασκαλία καὶ κατανόησι τῶν παλιῶν ἐλλήνων συγγραφέων τὸ ὅτι διδάσκουμε στοὺς νέους «δύο μορφὰς τῆς ἐλληνικῆς, πρῶτον τὴν καθαρεύουσαν καὶ ἔπειτα δι' αὐτῆς τὴν ἀρχαίαν» (ἔ. μ. σελ. 121). Ἄν τοῦ ἔλειπε ἡ προκατάληψις ἐναντίᾳ τῆς δημοτικῆς κι ἂν εἶχε τὸ θάρρος νὰ προστέσῃ πὼς μονάχα τὴ δημοτικὴ πρέπει νὰ διδασκόμαστε καὶ μετὰ τὴ δημοτικὴ νὰ μπαίνουμε στὴν ἀρχαία, τότες θὰ φανέρωνε πρὸς ἑξῆστερα τὴν ἀλήθεια, πού θὰ μᾶς σώσῃ. Καὶ θάρχότανε ἀμέσως σ' ἐπικουρίᾳ καὶ στήριξι τῆς γνώμης του ὁ ἄλλος ἀγορητῆς, πού πολὺ ὀρθὰ πάρατῆρησε πὼς «ἡ διδασκαλία τῶν ἐλλήνων συγγραφέων προσκτάται ζῶν, ἐὰν δεχθῆ παραβολὰς τῆς δημῶδους γλώσσης: ὑπάρχουν πλεῖστα ὅσα χωρὶα τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ἐρμηνευόμενα μόνον δι' ἀντιστοίχων φράσεων τῆς δημῶδους ἡμῶν γλώσσης» (ἔ. μ. σελ. 134).

Τὰ μισὰ αὐτὰ μέτρα κ' οἱ ἐπιφυλαχτικὲς αὐτὲς ὑπὲρ τῆς δημοτικῆς πρότασες γνωστῶν καθαρευουσιάνων εἶναι ἀδύνατο νὰ μὴν καταλήξουνε σὲ μιὰ γενικὴ ἀπόφασιν μισῆς ριζικῆς ἀλλαγῆς τῆς γλώσσας στὰ σκολεῖα καὶ σὲ μιὰ τελειωτικὴ νίκη τῆς μητρικῆς λαλιᾶς. Γιατὶ ἡ ἀληθινὴ παιδαγωγία, πού δὲν ἐπηρεάζεται ἀπὸ σαθρὰ γλωσσικὰ καθεστῶτα καὶ ψευδοιστορικὸς λόγους καὶ προγονομανίες, εἶναι πολέμια τῆς καθαρεύουσας. Καὶ τὸ βλέπουμε αὐτό, ἂν ἐξετάσουμε τί γίνεται μέσα στὴν ψυχὴ τῶν παιδιῶν, ἔταν ὁ δάσκαλος τοὺς λέει κάτι. Τίς πρὸς πολλὰς φορὰς ὁ δάσκαλος διδάσκει μοναχὰ μὲ λέξεις, ἔχει δηλαδὴ αἰσθητὰ, κ' ἐλπίζει πὼς τὸ παιδί θὰ συνοδέψῃ τίς λέξεις του μὲ ἀνάλογες καὶ γνωστὲς παράστασες καὶ εἰκόνες, πού βρίσκονται θαμμένες στὰ βῆθη τῆς συνείδησής του, ἔτοιμες νὰ ξεπροβάλλουνε στὸ φῶς, ἄμα ἐνεργήσῃ κάποια αἰτία, κατὰ τοὺς ἀπαράβατους ψυχολογικοὺς νόμους. Ὁ μαθητῆς θὰ καταλάβῃ τίς λέξεις τῆς διδασκαλίας, ἂν

κατορθώσῃ ἡ φαντασία του νὰ τίς ἀντικαταστήσῃ μὲ ἀνάλογες γνωστὲς εἰκόνες. Αὐτὴ ἡ ψυχικὴ ἐνεργεια δὲν εἶναι καὶ πάρα πολὺ εὐκολη. Οὔτε τὸ πνεῦμα τοῦ κάθε παιδιοῦ ἔχει τὴν ἴδια εὐκολία στὴν ἐνεργεια αὐτῆ. Κι ἀφοῦ σὰ μεταχειρίζεσαι γνωστὲς, γνωστότατες λέξεις, λέξεις πού τὸ παιδί βύζαξε μαζὶ μὲ τὸ γάλα τῆς μάννας του, λέξεις τόσο βαθιὰ τυπωμένες μέσα του, λέξεις πού εἶναι λίγο-πολύ γερὰ δεμένες μὲ τὰ πράγματα πού σημαίνουνε, ἀνοιώνεις πὼς τὸ παιδί καταβάλλει κόπο νὰ κατανοήσῃ τὸ καινούριον μάθημα πού τοῦ προσφέρεις καὶ πού φροντίζεις νὰ τὸ στηρίξῃς ἀπάνω σὲ γνωστὲς παράστασες κ' ἐποπτείες, φυσικὰ διπλὸν κόπο θὰ κἀνῃ τὸ δύστυχο παιδάκι, ἔταν ἐσὺ μεταχειρίζεσαι στὴ διδασκαλία λέξεις ἔχει τῆς δημοτικῆς, τῆς μητρικῆς, μὰ τῆς πεθαμμένης καθαρεύουσας. Καὶ θὰ κἀνῃ διπλὸν κόπο ἡ ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ γιατί πρῶτα εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐρευνησῇ νὰ βρῇ τὴν ἀντίστοιχὴ δημοτικὴ λέξι κ' ὕστερα νὰ αναπαραστήσῃ τὴν εἰκόνα τοῦ πραγμάτου, πού φανερώνει ἡ λέξι.

Αὐτὸ γίνεται σὰ μεταχειρίζεσαι λέξεις τῆς καθαρεύουσας γνωστὲς. Μὰ ἔταν τυχαίην νὰ μεταχειρίζεσαι κι ἀγνωστες ἐλωσοδιόλου λέξεις στὴ διδασκαλία, ἔ! τότε κάνεις τὸ σωστὸ ἐγκλήμα νὰ διδάσκῃς «ἄγνωστα δι' ἀγνώστων» κι ἄλλοι καὶ τρισάλλοι στὸ παιδί πού ἀνάλαβες νὰ παιδαγωγήσῃς. . .

Καστελλόριζο.

MIX. Γ. ΠΕΤΡΙΔΗΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΤΟΝ Κ. ΠΑΛΛΗ

Σάμος Βαθ. 26 τοῦ Μαγιοῦ 1910.

Καλὲ καὶ πολῦτιμε φίλε μου

κ. Ἀλέξανδρε Πάλλη

Μ' ἀπερίγραπτη χαρὰ ἔλαβα τὸ καλὸ Σου τὸ γράμμα καὶ τὰ πολῦτιμα βιβλία Σου. Χρὶς καρδιογάλτα ἐφχαριστῶ Σοῦ προσφέρνω. Τὸ γράμμα Σου τὸ διάβασα καὶ τὸ ματαδιάβασα καὶ κάποια ζῶν σὰ νὰ περεχύθηκε μέσα μου. Σὰν νερὸ καθάριο καὶ δροσερὸ μού πότισε τὸ ἄμαρναντο, τὸ βαθιόρριζο τῆς Κοσμοσωτήρας Ἰδέας λουλούδι.

Μεγάλῃ, ξεχωριστῇ τιμῇ μού κάνεις στέλλοντάς μου τὸν «Κύκλωπα» μὲ μιὰ τόσο φιλικὴ ἀφιέρωση. Τί νὰ πῶ γιὰ νὰ Σ' ἐφχαριστήσω; ἄς περιορισθῶ λοιπὸν στὸ φτωχὸ καὶ ξερὸ ἐφχαριστῶ, μὰ νᾶχῃς γιὰ βέβαιο πὼς εἶναι τῆς καρδιάς μου ἐφχαριστῶ.

Τὰ βιβλία Σου τὰ διάβασα ἀπὸ τὴν πρώτη μέρα μὲ προσοχὴ πολλή. Ἐχτός τῆς «Κριτικῆς τοῦ Ἀδολου Λογισμοῦ» τοῦ Κάντ πού θέλει μελέτη κ' ἐπιμονή. Κι ἂν μπορῶ νὰ πῶ κ' ἐγὼ τὴ μικρὴ μου γνώμη, εἶναι γιὰ νὰπορήσῃ κανεὶς γιὰ τὴν τόση μεταφραστικὴ ἱκανότητά Σου. Σὲ πολλὰ μέρη (καθὼς τὰ Χορικά τοῦ Κύκλωπα λ. χ.) μού φαίνεται πὼς φτάνει, ἂν δὲν ξεπερνᾷ, τὸ πρωτότυπο κείμενον στὴ χάρη, στὴ ζῶν.

Ὁ Μ. Ἀλέξανδρος μακάρισε τὸν Ἀχιλλέα γιατί βρῆκε ἕνα τόσο ἀξιο ποιητῆ, τὸ θεῖο τὸν Ὅμηρο, γιὰ νὰ παινεύῃ τις πράξεις του, τις παλληκαριές του. Κ' ἐγὼ σήμερα μακαρίζω τὴ γλώσσα τὴ δημοτική, πὺ τέτιους (σὰν Σένα, τὸν Ψυχάρη, Ἐφταλιώτη, Παλαμᾶ κτλ.) βρῆκε ὁπαδούς, Ἀχιλλέηδες νὰ ποῦμε στὸν πόλεμο τὸ Γλωσσικό.

Προχτές κάτι πολὺ ἀστειο μὰ καὶ πολὺ χαρκτηριστικὸ μοῦ συνέβηκε. Μιλοῦσα μὲ κάποιον γιὰ τὸ ζήτημα τῆς γλώσσας, πράμα δηλ. πὺ συχνὰ πικρὰ μοῦ τυχαίνει. Τόσο πολὺ μάλιστα πὺ κατάντησε νὰ ξέρω σκεδὸν ἀπόξω, σὰ μάθημα δηλ., τὸν πρόλογο, τὴν εἰσαγωγή πὺ πρέπει κανεὶς νὰ κάνῃ σὲ κείνους πὺ πρώτη φορὰ καταπιάνονται τὸ ζήτημα. Τέλεψα μετὰ μισὴ ὥρα καὶ σκεδὸν τὸν εἶχα φέρει στὰ νερά μου. Παραδέχτηκε δηλ. πὺς ἢ Δημοτικὴ πρέπει νὰ ἐπικρατήσῃ, γιατί ἔχει πόλλὰ τὰ ὑπέρ, γιατί εἶναι ζωντανή κτλ. κτλ., καὶ ὄχι ἢ Ψυχαρική. Μάλιστα γιὰ παράδειγμα γραμμένης δημοτικῆς γλώσσας μούφερε τὸν καλὸ καὶ ξυπνὸ Γιώργη Καρατζᾶ. Ἐγὼ τότε πῆρα ἕνα δῆγμα νόστιμο τοῦ Καρατζᾶ καὶ τὸ Ταξίδι τοῦ Ψυχάρη καὶ τὸν ἀντάμωσα τὴν ἄλλη μέρα στὸν περίπατο. Τοῦ διάβασα πρώτα τὸ δῆγμα καὶ μούπε πὺς βρῆκε μερικὲς λέξεις!! (τὸ ζήτημα τὸ αἰώνιο, τις λέξεις καὶ ὄχι τὴ γλώσσα) πὺ δὲν τις καταλάβαινε. Δὲ χάνω στιγμή καὶ τοῦ διαβάξω μὲ ἑμπορη περιουσιπῆ ἀπὸ τὸ Ταξίδι, χωρὶς ἐννοεῖται ἀφτὸς νὰ ξέρῃ πὺς Ψυχαρικὸ εἶτανε τὸ βιβλίο. Ἄμα τέλεψα, γύρισε ἀξαφνα καὶ μ' εἶδε ἐπχαριστημένος, σὰν κάτι νὰ βρῆκε, καὶ μούπε: Νά, ἀφτὴ εἶναι ἢ Δημοτικὴ, ἀφτὴ εἶναι ἢ ἐθνικὴ γλώσσα, ὄχι ὅμως ἢ... Ψυχαρική!!! Φαντάζεσαι τώρα, κ. Πάλλη, τὴν ἐκπληξή μὰ καὶ τὴ ντροπή του. Ἄμα γύρισα τὸ ξώφυλλο καὶ εἶδε τὸ ἔνομα τοῦ Ψυχάρη, ἔνομα δηλ. πὺ ποτὲς στὴ ζωὴ του δὲν τὸ πρόφερε δίχως νὰ προστέσῃ καὶ κάτι πρόστυχα, κάτι βάρβαρα ἐπιθετα πὺ σὲ κάποιους δάσκαλους στὴν Ἀθήνα ἔως νὰ ταιριάζουνε, τὰ προδότης τοῦ Ἐθνους, καταστραφεύς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας, Ἡρόστρατος ὁ β' κτλ.

Ἄφτὴ τὴν ἱστορία μπορεὶ κανεὶς νὰ τὴν ἐπικταίνῃ καὶ σ' ὅλη τὴ Ρωμιστίνῃ. Δὲ διαβάξουνε, καὶ μιλοῦνε γιὰ γλώσσα...

Σὲ ἀσπάζομαι, δίνοντάς Σου τὸ φιλὶ τῆς καρδιάς μου.

(Ἵπογραφή)

Π. Σ. ΔΕΛΤΑ

ΠΑΙΔΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

—ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ (μὲ εἰκόνες τοῦ κ. Ν. Δύτρα).

—Η ΚΑΡΔΙΑ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΑΣ (μὲ εἰκόνες τῆς Κας Σοφίας Λαοκαρίδη).

Τυπώθηκε στὴ Λόντρα, σὲ διαλεχτὸ χαρτὶ καὶ εἶναι καλλιτεχνικὰ δεμένο.

Πουλιέται στὸ βιβλιοπωλεῖο τῆς «Ἐστίας» δρ. 3, 50.

Ο "ΝΟΥΜΑΣ,"

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΕΡΙΑΚΗ

Διευθυντής: Δ. Π. ΓΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Συντάχτης: Ν. Α. ΙΩΡΙΩΤΗΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΡΟΜΟΣ ΠΗΠΟΚΡΑΤΗ, Ἄρ. 11, ΑΘΗΝΑ

Συντρομὴ χρονιάτικη: Γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ γιὰ τὴν Κρήτη δρ. 10. Γιὰ τὸ ἐξωτερικὸ φρ. χρ. 12 1/2.—Γιὰ τις ἐπαρχίες δεχόμεστε καὶ τρίμηνες συντρομὲς (3 δρ. τὴν τριμηνία).—Κανένας δὲ γράφεται συντρομητῆς ἢ δὲ στέλνει μπροστὰ τὴ συντρομὴ του.

20 λεπτὰ τὸ φύλλο, 20.—Τὰ περιεσμένα φύλλα πουλιούνται στὸ γραφεῖο μας στὴ διπλὴ τιμῇ.

Βρίσκεται στὴν Ἀθήνα σ' ὅλα τὰ κίωσια, καὶ στὶς ἐπαρχίες στὰ Πραχτορεῖα τῶν Ἐφημεριδίων.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

ΠΡΟΒΑΡΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ—ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΠΑΙΔΙΑ—ΤΟ ΚΑΤΗΓΟΡΗΤΗΡΙΟ—ΚΟΤΖΑΜΑΝΗΣ ΚΑΙ ΥΠΕΡΗΛΑΤΩΝ—ΔΥΟ ΤΙΜΗΤΙΚΕΣ.

ΜΙΚΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗ, μικροραδιοφυγίες, μικροσαχπινιές—τὰ ἴδια καὶ τὰ ἴδια. Σιχαίνεται κανεὶς, ὄχι πιά τὴν πολιτικὴ, μὰ τὸν ἑαυτὸ του τὸν ἴδιο, διαβάζοντας αὐτὲς τις μέρες τὰ ὄσα λέγονται καὶ μαγερεύονται στὰ κομματικὰ παρασκήνια γιὰ τὴν ἐκλογή τοῦ προέδρου τῆς Ἐθνοσυνέλευσης. Καὶ φτάνει κανεὶς στὸ συμπέρασμα πὺς ὄχι μιὰ ψευτοεπανάσταση σὰν τὴ δική μας, μὰ καὶ χίλιες ἀληθινὲς ἐπανάστασεις δὲν εἶναι ἀρκετὲς νὰλλάξουν τὰποπετρωμένα πιά πολιτικά μας συνήθεια. Φοβούμεστε πὺς καὶ στὸ ζήτημ' αὐτὸ (ἀφοῦ κι αὐτὸ ἐγινε ζήτημα) θὰ χρειαστεῖ, ὅπως καὶ στὸ ζήτημα τοῦ Ὄρκου, νὰ ἐνεργήσῃ καὶ νὰ ἐργαστεῖ ἀποτελεσματικὰ ὁ ἴδιος ἀπὸ μηχανῆς θεός τῆς σημερινῆς Ἐθνοσυνέλευσης.

ΑΠΟ μιὰ φημεριδοῦλα πὺ μοιράζεται χάρισμα στοὺς δρόμους, παίρνουμε διὸ τρεῖς γραμμούλες πὺ χωραχτηρίζουν περίφημα τὴν ψευτοεπανάστασιν μας:

•Μεγάλα παιδιά—παιδιά πάντοτε μὲ μουστάκια καὶ μὲ γένια—παιδιά πὺ ἐτεχνουργήσαμεν μιάν ἐπανάστασιν γυνυπετοῦσαν πρὸ τῶν Ἀνακτόρων καὶ ἐπικαλουμένην μὲ δάκρυα καὶ μὲ χειροκροτήματα τὴν σύμπραξιν τοῦ Στέμματος...*

Συμπέρασμα στὰ παραπάνου: Παιδιά πὺ κατασκευάσαμε, νὰ ποῦμε, μὲ τὴν ἐπανάστασίν μας ἕνα σκηρικὸ ἔργο πὺ τοῦ πρέπει καὶ τὸ βραβεῖο ἀκόμα τοῦ φετινοῦ Ἀρχειοφειου διαγωνισμοῦ.

ΠΑΙΡΝΕΙ καὶ δίνει, κι ἄμάν ἄς φέξῃ, ἢ δημοκρατία! Γιὰ τὸ «κατὰ Θεοτόκῃ κατηγορητήριον» ἄλλη σημασία κι ἄλλη ἀξία δὲν ἔχει. Φιλοδοξία νεοαντρική κι αὐτή. Ἡ ρεκλάμα, ὁ θόρυβος, ἢ τενεκεδοσύνη, τὸ ξάφνιασμα τοῦ ἀμυαλοῦ κοσμάκη, ἢ λαχτάρα νάκούσουμε τὸ πο-